

שנה"ל תש"פ
2019/20

שושי קיסרי
קורס 290.4845
יום ב' 8:30-10:00
תכנית מ"א סמסטר א'
skeisari@gmail.com
שעת קבלה: יום ב' 9:00-10:00 (לפי תיאום מראש)

מפגשים יצירתיים בעבודה קלינית עם אנשים זקנים

התארכות משך תקופת הזקנה בעשורים האחרונים העלתה צורך מהותי בפיתוח התערבויות זמינות ומותאמות לקידום בריאות נפשית בקרב אוכלוסיית הזקנים. העיסוק בתהליכים יצירתיים נמצא יעיל בקידום רווחה ובריאות נפשית וכן בשיפור תפקודים קוגניטיביים ופיסיולוגיים. תהליכים יצירתיים מעוררים ומסייעים בעיבוד של זיכרונות וסיפורים מהעבר, מזמנים גילויים חדשים וזוויות מבט חדשות לאירועי חיים, פורשים מרחב לביטוי עצמי ולצמיחה אישית, מעוררים תנועות, מחזקים מיומנויות קוגניטיביות ומייצרים חיבור בינאישי עמוק בין המשתתפים בתהליך. קורס זה יהווה אשנב אל עולם הגרונטולוגיה הקלינית, תוך היכרות עם האתגרים המאפיינים את ההזדקנות לצד ההזדמנויות המצויות בתקופה זו לצמיחה והתפתחות. הקורס יקנה ללומדים בו התנסות במגוון כלים יצירתיים, המאפשרים מפגש עם הסוגיות המרכזיות המאפיינות את תהליך ההזדקנות.

מטרות הקורס

1. הכרות עם עולם הגרונטולוגיה הקלינית והתיאוריות המרכזיות המתייחסות לזקנה חיובית.
2. הקניית מושגי יסוד בתחום הגרונטולוגיה הנרטיבית והבנת המשמעות הקלינית של תהליכי העלאת זיכרונות ויצירת סיפורי חיים לאורך החיים ובזקנה.
3. הבנת המשמעות הקלינית של תהליכים יצירתיים בזקנה.
4. יישום והדגמת אמצעים יצירתיים במפגש עם אנשים זקנים, תוך התייחסות לסוגיות מרכזיות ברווחה ובריאות נפשית בזקנה.

נושאים עיקריים בהם הקורס יעסוק

- עקרונות ראשוניים להבנת תהליכי הזדקנות וזקנה
- זקנה חיובית – על רווחה ובריאות נפשית בזקנה
- גרונטולוגיה נרטיבית – הבסיס התיאורטי של הגישה, מה בין סיפורי חיים, העלאת זיכרונות וסקירת חיים.
- טיפול באמצעות העלאת זיכרונות וסקירת חיים בראי הפסיכולוגיה של ההזדקנות- עקרונות ודרכי התערבות; מטרות ומודלים של התערבות; ראיון סיפור חיים; ניתוח תוכן והתייחסות למושג זהות העצמי בסיפורי חיים; החצנת הבעיה ותוצאות ייחודיות
- מפגש יצירתי עם חפצים: התמודדות עם אבדנים פיסיולוגיים, משפחתיים וחברתיים, תלות מול עצמאות.
- העלאת זיכרונות דרך מוסיקה: סוגיות של זהות בעבודה קלינית עם זקנים הסובלים מדמנציה.

- מפגש עם טקסט ומיתוסים בהקשר של יחסים בין-דוריים והמשכיות המשפחה

דרישות הקורס

- קריאת חומר ביבליוגרפי הדרוש לקראת השיעור
- נוכחות חובה והשתתפות פעילה בשיעורים
- מטלות ביניים במהלך השיעורים
- עבודה מסכמת המבוססת על יצירת סיפור חיים עם אדם זקן או אישה זקנה בקהילה

מרכיבי הציון וההערכה

- השתתפות פעילה בשיעורים - 15%
- מטלת ביניים - 15%
- עבודה מסכמת - 70%

רשימות קריאה

יחידה ראשונה: מי מפחד מהגיל השלישי (שיעור 1-2)

- בן ישראל, ר. ובן ישראל, ג. (2004). **מי מפחד מהגיל השלישי** (עמ' 15-32). עם עובד, תל-אביב.
- פרילוצקי, ד. (2015). מה אנשי מקצוע צריכים לדעת על זקנה והזדקנות. בתוך ד. פרילוצקי ומ. כהן (עורכות), **גרונטולוגיה מעשית** (עמ' 29-3). ירושלים: אשל.
- (הספר זמין באתר ספריית אשל <http://publications.jdc.org.il/>)
- קוה, ג. (2014). **פסיכולוגיה של הזדקנות וזיקנה** (פרק 1 עקרונות יסוד) עמ' 15-41. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- בר-טור, ל. (2019). **האתגר שבהזדקנות: בריאות נפשית הערכה וטיפול**. ירושלים: אשל.
- פרק 2: הזדקנות חיובית עמ' 29-52 ופרק 4 הפרעות רגשיות אופייניות במהלך ההזדקנות ובזקנה עמ' 75-131
- (הספר זמין באתר ספריית אשל <http://publications.jdc.org.il/>)

יחידה שלישית: גרונטולוגיה נרטיבית – העלאת זיכרונות, יצירת סיפורי חיים וסקירת חיים (שיעור 3-5)

- אלון, ש. (2015). סקירת חיים כאמצעי טיפול בזקנים. בתוך ד. פרילוצקי ומ. כהן (עורכות), **גרונטולוגיה מעשית** (עמ' 107-134). ירושלים: אשל.
- (הספר זמין באתר ספריית אשל <http://publications.jdc.org.il/>)

- Butler, R. (1963). The life-review: An interpretation of reminiscence in the aged. *Psychiatry*, 26(1), 65-76.
- Haber, D. (2006) Life review: Implementation, theory, research and therapy. *Aging and Human Development*, 63, 153-171.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.

- Polkinghorne, D. E. (1991). Narrative and self-concept. *Journal of Narrative and Life-history*, 2-3, 135-153.
- Westerhof, G. J. (2016). Life Review and Life- Story Work. In S. Krauss Whitbourne (Ed.), *The Encyclopedia of Adulthood and Aging* (pp.1-5). Malden: Wiley.

יחידה רביעית : סצנות מפתח בסיפור החיים (שיעור 6-7):

יצירת משמעות, בין אינטגרציה וא-אינטגרציה וקבלה של אירועי חיים קשים

- Blagov, P.S., & Singer, J.A. (2004). Four dimensions of self-defining memories (specificity, meaning, content, and affect) and their relationship to self-restraint, distress, and repressive defensiveness. *Journal of Personality*, 72, 481-511.
- (רשות) Liao, H. W., Bluck, S., & Westerhof, G. J. (2018). Longitudinal relations between self-defining memories and self-esteem: Mediating roles of meaning-making and memory function. *Imagination, Cognition and Personality*, 37(3), 318-341.
- Lomranz, J., & Benyamini, Y. (2016). The ability to live with incongruence: Aintegration—The concept and its operationalization. *Journal of Adult Development*, 23(2), 79-92.
- McAdams, D.P., & Bowman, P.J. (2001). Narrating life's turning point: Redemption and contamination. In D.P. McAdams, R. Josselson & A. Lieblich (Eds.), *Turns in the 20 road: Narrative studies of lives in transition* (pp. 3-34). Washington, D.C.: 21 American Psychological Association. 22.
- Park, C. L. (2010). Making sense of the meaning literature: An integrative review of meaning making and its effects on adjustment to stressful life events. *Psychological bulletin*, 136(2), 257.
- Polkinghorne, D. E. (1996). Transformative narratives: From victim to agentic life plots. *American Journal of Occupational Therapy*, 50(4), 299-305.

יחידה חמישית: זהות אישית וחווית העצמי בזקנה: תפקידם של חפצים משמעותיים ומוסיקה (שיעור 8-9)

- Dassa, A. (2018). Musical Auto-Biography Interview (MABI) as promoting self-identity and well-being in the elderly through music and reminiscence. *Nordic Journal of Music Therapy*, 27(5), 419–430. Doi:10.1080/08098131.2018.1490921
- de Medeiros, K. (2005). The complementary self: Multiple perspectives on the aging person. *Journal of Aging Studies*, 19(1), 1-13.
- Kroger, J., & Adair, V. (2008). Symbolic meanings of valued personal objects in identity transitions of late adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 8(1), 5-24.
- Rubinstein, R. L. (1987). The significance of personal objects to older people. *Journal of Aging Studies*, 1(3), 225-238.
- Sneed, J. R., & Whitbourne, S. K. (2005). Models of the aging self. *Journal of Social Issues*, 61(2), 375-388.

יחידה שישית: יצירתיות והשתתפות באומנויות בזקנה (שיעור 10-11)

- Cohen, G. (2006). Research on creativity and aging: The positive impact of the arts on health and illness. *Generations*, 30(1), 7-15.

- Flood, M., & Phillips, K. D. (2007). Creativity in older adults: A plethora of possibilities. *Issues in Mental Health Nursing*, 28(4), 389-411.
- Fraser, K. D., O'Rourke, H. M., Wiens, H., Lai, J., Howell, C., & Brett-MacLean, P. (2015). A scoping review of research on the arts, aging, and quality of life. *The Gerontologist*, 55(4), 719-729.

יחידה שביעית: משחקיות ויצירתיות בדמנציה (שיעור 12)

- ברנבאום, ר. (2010). אלצהיימר ודמנציות אחרות: הטיפול והתמודדות המטפלים עם תשושי נפש בקהילה. ירושלים: אשל. פרק 1: סוגי המחלות הדמנטיות והטיפול בהן עמ' 24-13 ופרק 5: תקשורת יעילה עם חולי דמנציה עמ' 62-73
- (הספר זמין באתר ספריית אשל <http://publications.jdc.org.il/alzheimer/100/>)

- Basting, A. (2018). Building creative communities of care: Arts, dementia, and hope in the United States. *Dementia*, 17(6), 744-754.
- Dassa, A., & Harel, D. (2019). Side-by-side on stage-music and drama form a bridge between acting students and people with dementia in an intergenerational group work. *Journal of Intergenerational Relationships*, 1-14.
- Swinnen, A., & de Medeiros, K. (2017). "Play" and people living with dementia: A humanities-based inquiry of TimeSlips and the Alzheimer's Poetry Project. *The Gerontologist*, 58(2), 261-269.

יחידת העשרה (שיעור 13): שימוש בטקסטים ומיתוסים בהקשר של יחסים בין-דוריים

- הנטמן, ש. (2010). דור "הסנדוויץ'" – כפל תפקידים, הקונפליקט הבין-דורי והשפעתו על היחסים במשפחה המתבגרת. בתוך: י. בריק, וא. לווינשטיין. הזקן והמשפחה סוגיות מרכזיות ביחסים רב-דוריים (עמ' 75-90). ירושלים: אשל.
- בר-טור, ל. (2019). האתגר שבהזדקנות: בריאות נפשית הערכה וטיפול. ירושלים: אשל. פרק 7: הטיפול במשפחה המזדקנת עמ' 163-200